

DOI : 10.5281/zenodo.2240253

УДК 351:796.011.1:615.825

Сіренко Р. Р., к.н.ф.в. і с., доц., ЛНУ ім. Івана Франка, м. Львів

Sirenko R., PhD, Associate Professor, Head of the Chair of Physical Education and Sport, The Ivan Franko National University of Lviv, Lviv

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА КОМПЕТЕНТНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ДО ФОРМУВАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИХ ЦІННОСТЕЙ У СТУДЕНТСЬКІЙ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

STATE POLICY OF THE COMPETENT-ORIENTED APPROACH TO THE FORMATION OF PHYSICAL CULTURE AND RECREATIONAL VALUES OF STUDENT YOUTH IN UKRAINE

Досліджено трансформаційні процеси вищої освіти в державі як курс України на системну і послідовну євроінтеграцію. Проаналізовано розвиток фізичного виховання у вищих закладах освіти щодо зміни соціальних уявлень у молодій частини українського суспільства. З'ясовано необхідність поступового впровадження нової системи фізичного виховання у вищій школі на засадах професійної компетентності молоді. Обґрунтовано теоретико-методологічні засади виховання сучасного студентства на основі цінностей фізичної культури.

Ключові слова: *державна політика, фізкультурно-оздоровчі цінності, молодь, студентство, компетенція, орієнтований підхід, вища освіта.*

The transformational processes of higher education in the state as a course of Ukraine on systematic and consistent European integration were explored. The development of physical education in higher educational institutions regarding the change of social representations in the young part of Ukrainian society was analyzed. The necessity of gradual implementation of a new system of physical education in high school on the basis of professional competence of youth is found out. The theoretical and methodological principles of education of modern students as competent in their field of experts on the basis of values of physical culture are substantiated.

Keywords: *state policy, physical culture and recreational values, youth, students, competence, targeted approach, higher education.*

Постановка проблеми. Розвиток і становлення незалежної України призвели до реорганізації в управлінській діяльності всіх сфер життя, а також в оптимізації механізмів державного управління в системі освіти та фізичного виховання [5]. Суспільно-історичний та економічний розвиток України спрямований на зміну фізичних, розумових, морально-вольових та духовних можливостей особистості через систему організаційних заходів,

що визначають та регламентують розвиток фізичної культури у суспільстві та системі освіти.

Компетентно-орієнтований підхід є новим концептуальним орієнтиром модернізації освіти, формування змісту освіти та оцінювання її результатів. Держави, що спрямували свої зусилля на перебудову, модернізацію своєї системи освіти, розглядають компетентність, як провідний критерій підготовленості сучасного випускника навчального закладу до нестабільних умов праці та соціального життя, його здатність до адаптивної безстресової соціалізації, продуктивної життєдіяльності, постійного саморозвитку, самовдосконалення і самоосвіти – неперервної освіти впродовж життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вища освіта України нині переживає процес кардинальних змін, зазнає істотної модернізації усіх її складових, що об'єктивно зумовлено політичними, економічними та соціальними чинниками [4]. Усе більшого значення набуває відповідність освіти як соціальної інституції потребам, запитам та інтересам суспільства і громади. У багатьох управлінських, соціологічних і педагогічних дослідженнях якість вищої освіти розглядається як один із ключових елементів системи освіти, яка має вирішальне значення для подальшого прогресивного розвитку суспільства.

Під якістю вищої освіти маємо розуміти інтегральну міру задоволення освітою, як соціальної інституції, вимог суспільства щодо освіченості, професійної підготовки та соціальної зрілості особистості, як активного учасника суспільного життя в усіх його сферах і проявах. Підвищення якості освіти є однією з найактуальніших проблем українського сучасного суспільства [11]. Актуалізація цього питання пов'язана з модернізацією змісту освіти, оптимізацією способів, форм і технологій організації навчального процесу та з переосмисленням і адекватною зміною ставлення до кінцевої мети й результату освіти. Сьогодні особливо важливим стає не стільки обсяг знань, скільки уміння ними оперувати, здатність до цілеспрямованої діяльності.

Постановка завдання. Метою статті є дослідити засади компетентно-орієнтованого підходу при формуванні особистості студента та обґрунтувати важливість фізкультурно-оздоровчого напрямку в державній молодіжній політиці. *Для досягнення поставленої мети було сформульовано завдання:*

1. Дослідити трансформаційні процеси вищої освіти в державі як курс України на системну і послідовну євроінтеграцію.
2. Проаналізувати розвиток фізичного виховання у вищих закладах освіти щодо зміни соціальних уявлень у молодій частини суспільства.
3. З'ясувати необхідність поступового впровадження нової системи фізичного виховання у вищій школі на засадах професійної компетентності молоді.
4. Обґрунтувати методологічні засади виховання сучасного студентства як компетентних фахівців на основі цінностей фізичної культури.

Виклад основного матеріалу. Про все більш широке впровадження компетентнісного підходу свідчить те, що справжні знання – це індивідуальні знання, які формуються у результаті отриманого досвіду власної діяльності. Компетентно-орієнтований підхід є одним із найефективніших способів побудови нової освітньої парадигми. Він має стати новим орієнтиром модернізації освіти, формуванням змісту освіти та оцінювання її результатів. На відміну від терміну “кваліфікація” компетенції включають окрім суто професійних знань і умінь, що характеризують кваліфікацію, такі якості, як ініціатива, співробітництво, здатність до роботи в групі, комунікативні навички, вміння вчитися, логічно мислити та використовувати інформацію [2].

Ефективність системи фізичного виховання у навчально-виховному процесі може бути визначена як ступінь відповідності досягнутих результатів прогнозованим. Загальний критерій ефективності функціонування системи фізичного виховання визначається як сукупність показників, які підвищують якість її впливу на процес формування у студентів фізкультурно-оздоровчих цінностей. Сьогодні виникла певна необхідність у перебудові системи фізичного виховання, насамперед, у вищій школі, яка за короткий період самостійності накопичила велику кількість нерозв’язаних проблем у сфері фізичного виховання студентської молоді, які виникли через часті зміни найвищих органів державного управління у сфері фізичної культури і спорту та некомпетентність вищих посадовців.

До сучасних вимог, пов’язаних із перебудовою системи національної освіти у напрямку її інтеграції до європейського освітнього простору, належить трансформація мети та завдань навчальної дисципліни «Фізичне виховання». Ефективна система фізичного виховання повинна відповідати наступним вимогам: забезпечувати цілеспрямовану рухову активність усіх верств населення і на цій основі сприяти зростанню фізичної підготовленості, зміцненню здоров’я та профілактиці захворювань; гарантувати доступність і якість рухових оздоровчих послуг; здійснювати формування необхідних кадрових, фінансових і матеріально-технічних ресурсів, їхнє раціональне використання [6]. Метою фізкультурної освіти є задоволення інтересів суспільства, держави і особистості у наданні кожній людині широким можливостей щодо вибору змісту і форм навчання. Необхідність такого підходу тісно пов’язана з більш конкретною позицією, визначеною як “модернізація держави через модернізацію освіти”.

Організація фізичного виховання і масового спорту здійснюється згідно з Конституцією України, Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фізичну культуру і спорт», постановою Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2015 р. № 1045 «Про затвердження Порядку проведення щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України», Указами Президента України «Про Національну стратегію освіти в Україні на період до 2021 року» та від 9 лютого 2016 року «Про Національну стра-

тегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація», Постановою Верховної Ради України від 19 жовтня 2016 року № 1695-VIII «Про забезпечення сталого розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні в умовах децентралізації влади», від 14.11.2003 № 7 «Щодо затвердження навчальних програм з фізичного виховання у вищих навчальних закладах I-II, III – IV акредитації»; рекомендаційним листом МОН від 25 вересня 2015 року № 1/9 – 454 «Щодо організації фізичного виховання у вищих навчальних закладах», наказом Міністерства молоді та спорту України від 15.12.2016 р. № 4665 «Про затвердження тестів і нормативів для проведення щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України» [14].

Фізичне виховання повинне базуватися на взаємопов'язаних соціально-філософських принципах: принципі «epimelia», який полягає в тому, що мотивацією до раціональної поведінки людини є, насамперед, турбота про себе, зміна самої себе. У випадку з фізичним вихованням – турбота про власне здоров'я та дотримання загальних засад здорового способу життя; принципі «kalokagathia», який акцентує, що виховання людини має бути спрямовано на формування гармонії тіла і душі, створення фізично та духовно досконалої особистості [3].

Проблеми, з якими зустрічаються студенти у вищій школі, не можуть бути вирішені лише на основі тих знань, умінь і навичок, які були отримані раніше. У компетентно-орієнтованому підході застосовується відповідний зміст освіти, який не зводиться до освітньо-орієнтованого компоненту, а передбачає активне здобування цілісного інтегративного досвіду, особистого розв'язання життєвих проблем, виконання ключових функцій, соціальних ролей, реалізації певних компетенцій.

Професійна та компетентна підготовка студентства, як складова педагогічного процесу у вищій школі залежить від умов організації навчально-виховного середовища, в яких відбувається діяльність викладача і студента та реалізуються заплановані завдання [7]. Чинники, що визначаються і усвідомлюються учасниками педагогічної взаємодії реалізуються у навчально-виховному процесі вищого закладу освіти. Це спонукає викладачів і студентів до активізації власних дій для оптимізації підготовки майбутніх фахівців та підвищує ефективність професійної підготовки осіб з вищою освітою.

Міжнародна комісія Ради Європи розглядає поняття компетентності як загальні, або ключові вміння, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації, вміння, або навички, опорні знання [1]. Компетентності, на думку експертів Ради Європи, передбачають спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні та соціальні потреби та комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок.

Ефективність навчання, згідно з компетентнісним підходом є теоретично обґрунтованою, але в практику фізичного виховання фактично не

впровадженою. З даних позицій першими освітніми компетенціями є ціннісно-сміслові – це компетенції у сфері світогляду, пов'язані з ціннісними орієнтирами студента, його здатністю бачити і розуміти навколишній світ, орієнтуватися в ньому, усвідомлювати свою роль, вміти вибирати цільові та смислові установки для своїх дій і вчинків, приймати рішення.

Загальнокультурні компетенції обіймають коло питань, стосовно яких студент повинен бути добре обізнаний, володіти знаннями і досвідом діяльності [10]. Це – особливості національної і загальнолюдської культури, духовно-моральні основи життя людини та людства, окремих народів, культурологічні основи сімейних, соціальних, суспільних явищ і традицій, роль науки та релігії в житті людини, їхній вплив на світ, компетенції у побутовій та культурно-дозвільній сфері.

Навчально-пізнавальні компетенції студента у сфері самостійної пізнавальної діяльності включають елементи логічної, методологічної, загальнонавчальної діяльності, співвіднесеної з реальними пізнаваними об'єктами. До них належать знання і вміння організації цілепокладання, планування, аналізу, рефлексії, самооцінки навчально-пізнавальної діяльності. В рамках даних компетенцій визначаються вимоги відповідної функціональної грамотності: уміння відрізнити факти від домислів, володіння вимірювальними навичками, використання імовірнісних та інших методів пізнання.

Інформаційно-комунікативні компетенції формуються вмінням самостійно шукати, аналізувати і відбирати необхідну інформацію, організувати, перетворювати, зберігати і передавати її. Вони включають знання необхідних мов, способів взаємодії з оточуючими і віддаленими людьми і подіями, навички роботи в групі, володіння різними соціальними ролями в колективі. Соціально-трудова компетенція означає володіння знаннями і досвідом у сфері цивільно-громадської діяльності, в соціально-трудовій сфері, у сфері сімейних відносин і обов'язків, в питаннях економіки і права, в області професійного самовизначення.

Компетенції особистісного самовдосконалення спрямовані на освоєння способів фізичного, духовного та інтелектуального саморозвитку, емоційної саморегуляції та само підтримки [12]. Студентство опановує способи діяльності у власних інтересах і можливостях, що виражаються в його безперервному самопізнанні, розвитку необхідних сучасній молодій людині особистісних якостей, формуванні психологічної грамотності, культури мислення і культури поведінки у цивілізованому суспільстві.

Для виявлення ефективності методичної системи фізичного виховання студентів визначено критерії як ознаки, що засвідчують ступінь якісної фізкультурно-оздоровчої компетентності студентської молоді до їхньої професійної діяльності в соціумі. Під фізкультурно-оздоровчими компетентностями розглядаються внутрішні, потенційні, приховані психологічні новоутворення: знання, мотиви, уподобання, інтереси, уміння, навички, програми дій, система цінностей, ставлення до фізкультурно-оздоровчої діяльності,

які виявляються у методичній компетентності з впровадження і передачі їх іншим членам суспільства, зокрема у процесі професійної діяльності та сім'ї. Основними критеріями готовності майбутніх фахівців до впровадження засобів фізичної культури після закінчення вищого закладу освіти були визначені мотиваційний, когнітивний і діяльнісний [8]. Мотиваційний критерій готовності студентів до фізкультурно-оздоровчої діяльності визначається як система усвідомлених та особисто набутих потреб і мотивів до здорового способу життя, що дає змогу реалізувати індивідуальну програму саморозвитку, самовиховання і самоосвіти до об'єктивно заданої програми професійного й особистісного розвитку. Ознаками мотиваційного критерію є рівні готовності студентів до фізичної культури, бажання постійно вдосконалювати фізкультурно-оздоровчу і спортивну майстерність.

Когнітивний критерій готовності до фізкультурно-оздоровчої діяльності визначається, як система опанування знань теорії і методики фізичного виховання, практики організації і проведення спортивно-масових заходів. Діяльнісний критерій готовності студентів до фізкультурно-оздоровчої діяльності уособлює комплекс особистісно набутих способів дій з формування індивідуального арсеналу рухових умінь і навичок, необхідних у житті, навчання кожного застосовувати набуті знання і навички у побуті та під час професійної діяльності [13]. Критеріями виступають стан фізичної підготовленості, розвиток окремих фізичних здібностей, рівень професійно-прикладної фізичної підготовки, наявність сформованих фізкультурно-оздоровчих компетентностей.

Визначено компетенції, що характеризують специфічні методичні рівні навчання у фізичному вихованні майбутніх фахівців, тобто оволодіння студентом: понятійно-термінологічного апарату методики навчання фізичних вправ; організацією, проведенням і суддівством спортивних змагань; особистісно орієнтованим вибором специфіки фізкультурно-оздоровчої діяльності; системою методичного інструментарію фізичного виховання з метою доцільного і специфічного використання в забезпеченні дозвілля та проведенні фізкультурно-спортивних заходів [9].

В межах компетентно-орієнтованого підходу освіта і навчання стає комплексним фактором; студентам у процесі фізичного виховання передаються лише ті знання і навички, які потрібні для розвитку необхідних компетенцій. Важлива також психологічна підготовка, формуються необхідні установки, розвиваються певні особистісні якості, напрацьовуються конкретні алгоритми ефективної діяльності. Компетентно-орієнтований підхід спрямовується на формування цілісного особистісного досвіду власної успішної діяльності та ціннісно-сміслової критичної оцінки власних здобутків у процесі навчання. Даний підхід показав себе одним із найактуальніших та найефективніших способів побудови нової освітньої парадигми, він є новим концептуальним орієнтиром модернізації освіти, формування змісту освіти та оцінювання її результатів як кінцевої якості.

Висновки. Якість вищої освіти є однією із визначальних характеристик функціонування сфери освіти, задоволення нею соціальних потреб, об'єктивною основою прогнозування її подальшого розвитку та вироблення необхідних управлінських рішень. В умовах модернізації української системи вищої освіти її якість має стати тією основою, яка визначає пріоритетність і перспективність поставлених завдань та ефективність їх виконання. Відповідність освітніх послуг запитам суспільства та громади є ознакою якості освіти, її своєрідним індикатором.

Фізичне виховання у вищих закладах освіти визначається потребами суспільства і обумовлюється рівнем розвитку матеріального виробництва, соціальними уявленнями про його мету та завдання. Освіта і навчання стають комплексними, багатофакторними; студентам у процесі фізичного виховання передаються лише ті знання і навички, які потрібні для розвитку необхідних компетенцій. Ведеться також психологічна підготовка, формуються потрібні установки, розвиваються певні особистісні якості, напрацьовуються конкретні алгоритми ефективної діяльності. Компетентнісно-орієнтований підхід показав себе одним із найактуальніших та найефективніших способів побудови нової освітньої парадигми.

Важливим фактором створення нової системи фізичного виховання у вищій школі є спрямованість на підготовку випускника, який є професійно компетентним у здійсненні заходів, що забезпечують високий рівень здоров'я впродовж усього життя, а це, у свою чергу, передбачає зміну змісту і завдань фізкультурно-освітнього процесу в вищому закладі освіти. Удосконалення системи фізичного виховання студентської молоді повинно також відбуватися в напрямку розвитку програмного, науково-методичного, нормативного і правового забезпечення, приведення освітніх стандартів і нормативів у відповідність до нових вимог і можливостей розвитку суспільства.

References:

1. Bratanovsky, S.N. "Administrative and legal regulation of relations in the field of physical culture and sports". *Bulletin of the Eurasian Academy of Administrative Sciences* 2 (2009): 83-91. Print.
2. Vulakh, M.G. "Experience of legal regulation of relations in the field of physical culture and sports in Europe". *Bulletin of the Eurasian Academy of Administrative Sciences* 3 (2009): 20-24. Print.
3. Griban, G.P. "Criteria and levels of physical culture and health competences of graduates of higher educational institutions". *Slobozhansky Scientific and Sport Bulletin* 5 (38) (2013): 78-81. Print.
4. Domashenko, A.V. "Concept of development of physical education of students in higher educational institutions of Ukraine 3-4 accreditation levels". *Pedagogics, psychology and medical and biological problems of physical education and sports* 22 (2002): 53-57. Print.

5. Doroshenko, Yu.O. "Imperatives of Modern Higher Education". *Actual problems of reforming and development of housing and communal services in Ukraine* (2011): 14–21. Print.
6. Dutchak, M.V. "The main aspects of reforming the system of physical education in Ukraine". *Concept of the development of the field of physical education and sport in Ukraine* (1999): 158–162. Print.
7. Zavidovska, N.N. "Conceptualization of the competence-oriented approach in the conditions of fundamentalization of higher physical education". *Slobozhansky Scientific and Sport Newsletter* 4 (2010): 114–117. Print.
8. Zeleniuk, O. and Bykova, A. "Transformation of the discipline "Physical education" in the context of the Bologna Declaration". *Young Sports Science of Ukraine* 3 (10) (2006): 373–378. Print.
9. Lugovoi, V.I. "Competence and competence: conceptual-terminological excursion". *Higher school of Ukraine* 3 (1) (2009): 8–14. Print.
10. Parubchak, I. "The correlation of cultural-educational function with other spheres and government departments with the aim of increasing the efficiency of socialization processes in the country". *Social-humanitarian Vesner of the South of Russia* 8 (2013): 126 – 135. Print.
11. Parubchak, I. "The main aspects of the interaction of public authorities and youth and public organizations in reforming the health care system of Ukraine". *Public administration: theory and practice* 2 (10) (2012): 154 – 160. Print.
12. Ponomareva, T.A. "Physical Culture and Sport in the System of Value Orientations of Studying Youth". *Theory and Practice of Physical Culture* 5 (2007): 68–69. Print.
13. Raevsky, R.T. *Physical education of student youth in the XXI century. Olympic sports and sports for all*, 2001. Print.
14. Rokotyana, L. "Socialization of Students with Special Educational Needs: Actuality of the Problem". *Actual problems of education and education of people with special needs* 9 (2012). URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apnvlop_2012_9_12.pdf.